

MIRJANA FURLAN: *JOŽKO SLOBODNIK, MAISTROV BOREC*. Belokranjsko društvo generala Maistra, Metlika 2021, 138 str.

Mirjana Furlan se je lotila zbiranja gradiva o Jožku Slobodniku, belokranjskem rojaku in Maistrovem borcu, in sveženj najzanimivejših paberkov povezala v knjižno izdajo v založništvu Belokranjskega Maistrovega društva iz Metlike. Spremno besedo h knjigi je prispeval Jože Matekovič, lektorica je bila Darinka Orlič Bezenšek, grafično je knjigo oblikoval in pripravil za tisk Stane Križ iz Metlike. Izšla je v nakladi 500 izvodov.

Pisec spremne besede Jože Matekovič je spomnil, da avtorica že vrsto let sistematično proučuje življenje in delo Jožka Slobodnika. Po njegovem mnenju je Furlanova najbolj temeljito raziskala življenjsko pot tega zanimivega moža,

ki je bil zvest Maistrov sodelavec, in je knjigo o njem napisala zelo korektno na osnovi dokumentov in virov. Vsebinska knjige je zanimiva in lepo berljiva. Matekovič je še opozoril, da bo knjiga lahko dragocen pripomoček vsem bodočim piscem in sestavljalcem seznamov pomembnih Belokranjcev ali pomembnih slovenskih vojaških častnikov. Furlanova bralcem že v uvodu pove, da njena knjiga ni romaniziran življenjepis, je samo zbir vsega, kar je med raziskovanjem uspela najti o Slobodniku. In moramo biti pošteni ob mnenju, da se je pri zbiranju gradiva potrudila in napisala knjigo, ki jo bodo lahko uporabili zgodovinarji, ko se bodo znanstveno lotevali raziskovanja življenjske in vojaške poti moža, ki je bil uradno Jožef Slobodnik, podpisoval pa se je različno. Enkrat kot Jožef, včasih kot Jože ali celo Joško. Avtorica domneva, da so ga najbrž tako klicali doma. Po rodu je bil iz Radovice pri Metliki. Bil je topničar, narednik – ognjičar, pozneje je napredoval do oficirskega čina poročnika. Upokojen je bil kot artilerijski podpolkovnik. Zdi se mi vredno zapisati še željo avtorice, ki pričakuje, da se bodo raziskovalci lotili poglobljenega proučevanja novega gradiva in bodo lahko njeno knjigo dopolnili s svojimi znanstvenimi izsledki in ugotovitvami. Kot vir jih lahko knjiga celo vodi skozi morebitno obširnejšo raziskavo o tem, včasih celo rahlo protislovnem in svojeglavem Maistrovem borcu. Že v uvodu nas opozori, da je bil Slobodnik poleg Vaupotiča v pripravah na prevrat v Mariboru novembra 1918 eden najpomembnejših Maistrovih sodelavcev oz. soborcev. Maister ga je celo označil za »oslobodnika«. In še nekaj je vredno omembe, namreč avtoričino

vprašanje, zakaj je njena knjiga o Jožku Slobodniku nastala šele 55 let po njegovi smrti. Dodaja, da je treba odnos javnosti do tega Maistrovega sodelavca obravnavati v kontekstu družbenega in političnega pogleda vsakokratne oblasti na generala Rudolfa Maistra in njegovo zgodovinsko vlogo. Vemo, kaj se je zgodilo z Maistrom po njegovi nenadni upokojitvi leta 1923, in vemo tudi, kakšen je bil odnos oblasti do osvoboditelja slovenske Štajerske in do njegovih borcev – prostovoljcev za severno mejo po drugi svetovni vojni od leta 1945 dalje. Tega ni treba ponavljati in tudi Furlanova o tem ne razpreda na dolgo in široko. Zapiše le, da so bili Maister in njegovi borci za severno mejo po letu 1945 precej zapostavljeni in včasih celo zamolčani. Odnos oblasti se je začel spreminjati po letu 1987, ko je Maister v Mariboru končno dobil spomenik. Nekaj podobnega se je dogajalo s Slobodnikom, o katerem je še največ pisal upokojeni brigadir SV, raziskovalec slovenske vojaške zgodovine, nekdanji novinar in urednik Janez J. Švajncer. Ta je v knjigi iz leta 2014 z naslovom *General Rudolf Maister – zamolčano* napisal poglavje *General Maister in Joško Slobodnik*. Furlanova nas spomni, da je v tem poglavju Švajncer objavil tudi pisma, ki jih je Slobodnik pisal generalu Maistru, in Švajncerjeve ocene dogajanja okoli Slobodnika leta 1964, ko je imel že hude težave z vidom. Švajncer poudarja, da je Slobodnik izkazoval generalu Maistru popolno pripadnost, da pa je imel ob 10. obletnici bojev za severno mejo pripombe, ker so nekatere dogodke iz prelomnih dni predstavljali drugače, kot se jih je spominjal sam. V tem poglavju, ki bo morda bralce knjige najbolj pritegnilo,

nas branje Slobodnikovih pisem generalu Maistru pripelje do leta 1964, ko so bili v TV 15, reviji Zveze borcev NOB, objavljeni Slobodnikovi spomini na prevratni čas v Mariboru, in enako v Zgodovinskem časopisu njegova izjava o osvoboditvi Maribora leta 1918. V njej je Slobodnik »zanikal, da je Rudolf Maister leta 1918 v Mariboru izvedel kak prevrat, revolucijo ali razoroževanje«. Ponoči 31. oktobra je to opravil on s svojimi topničarji. Kot je zapisal, ga je k tej izjavi spodbudilo predstavljanje prelomnih dogodkov, kot jih je v Zgodovinskem časopisu leta 1962 predstavil Lojze Ude. Slobodnikova izjava je dvignila precej prahu in med mnogimi Maistrovimi borci tudi ogorčenje. Švajncer je kot dober poznavalec te tematike dovolj jasno zapisal, da je Slobodnik v vseh pismih izražal iskreno spoštovanje do Maistrovega dela, zato je moralo biti okoli izjave, »da ni res, da je Rudolf Maister izvršil v Mariboru leta 1918 sploh kakšen prevrat in tako dalje«, nekaj narobe in je za njo najbrž stal kdo drug. Švajncer namreč pripiše, da je bil Slobodnik takrat skoraj popolnoma slep in da so v zvezi z izjavo ostale neznanke. Ocenjuje, da »tudi če bi Joško Slobodnik izjavo res napisal in sam v njej zapisal nesmisle, kot jih je vsebovala, noben resen zgodovinar in urednik tega ne bi mogel uvrstiti v resno zgodovinopisno revijo. Zanikati nekaj, kar je bilo splošno znano in potrjeno, je bilo mogoče samo v primeru, da ni šlo za iskanje zgodovinske resnice, pač pa za druge cilje, ki so bili močnejši od nje,« je poudaril Švajncer.

V nadaljevanju knjige je celovito predstavljeno življenje Jožka Slobodnika, ki se je rodil 12. avgusta 1885 v Radovici pri Metliki. Podrobneje je

opisana njegova mladost, služenje vojaškega roka v nekdanji avstro-ogrski vojski in njegov prihod v Maribor okoli božiča 1917. V mesto ob Dravi je prišel z Dunaja in je bil v mariborski topniški vojašnici skupaj z ljubljanskimi in mariborskimi topničarji. O tem je pisal tudi v svojih spominih, v katerih je posebej omenil prva srečanja z majorjem Rudolfom Maistrom in odvetnikom dr. Franjom Rosino 31. oktobra 1918. Sredi novembra tega leta je bil povišan v artilerijskega poročnika, 28. junija 1920 pa je bil sprejet v vojsko Kraljevine Srbije, Hrvatov in Slovencev. Služboval je v mnogih krajih prve jugoslovanske države. Med drugo svetovno vojno so ga vabili k domobrancem, a je to vabilo vedno odklonil. Leta 1946 je bil upokojen kot podpolkovnik jugoslovanske kraljeve vojske in je z ženo živel v Ljubljani. Tam je 1. novembra 1966 umrl. Na njegovi rojstni hiši v Radovici pri Metliki so mu 15. novembra 2015 odkrili spominsko ploščo.

V knjigi je več poglavij iz Slobodnikovih sicer objavljenih spominov, katere pa je treba brati res kot osebne spomine in subjektivne poglede na nekatere dogodke, v katerih je sam sodeloval. Zdi se, da je včasih okoli osebnega prispevka nekoliko pretiraval in ni bil dovolj objektivni. Zato je hvalevredna avtoričina odločitev, da je v knjigo vključila poglavje iz že omenjene Švajncerjeve knjige. Objavljena Slobodnikova pisma generalu Maistru veliko povedo o njunem odnosu in tudi o podcenjujoči vlogi, ki jo je Slobodnik imel v prevratnih dogodkih v Mariboru. Bodo pa bralci presenečeni nad pismom z dne 23. marca 1932, v katerem je Slobodnik v Travniku v Bosni generalu Maistru napisal: »Gospod general. Nisem slišal

do sedaj nič kaj posebnega o zaslugah dr. Rosine, Voglarja in Matije Pirca! Vsi trije so mrtvi, naša je dolžnost, da se jim oddolžimo. Brez njih ne bi bilo mariborskega slovenskega župana in marsikateri 'doskorojevič' bi štepal v oguljenih študentovskih hlačah tuje ulice še dalje. Videl sem spomenik Karla Verstovška, ki mu ga je zgradila hvaležna občina in vendar – dr. Rosina je bil zaslužnejši«. Zadnje Slobodnikovo pismo generalu Maistru je datirano 7. julija 1934, torej 19 dni pred Maistrovo smrtjo. Sklepni del knjige prinaša strnjeno besedilo o Rudolfu Maistru, njegov rokopis »Naš Maribor« in kronologijo dogajanja 1. novembra 1918. Zadnji dve poglavji sta namenjeni predstavitvi dr. Franja Rosine in Edvarda Vaupotiča, knjigo pa zaključuje pričevanje Slobodnikovega pranečaka Jurija Matekoviča in pranečakinje Zinke Jordanov. Lahko se strinjamo, in najbrž se celo moramo strinjati s sklepno mislijo Mirjane Furlan, da »je bil dr. Franjo Rosina Maistrova desna roka in da sta bila na vojaškem področju generalova desna in leva roka Jožko Slobodnik in Edvard Vaupotič. Slobodnik na desnem bregu in Vaupotič na levem bregu Drave«. Kljub temu, da je bil Slobodnik po prevratu večkrat kritičen na račun mnogih sodelavcev in je njihovo vlogo ocenjeval drugače, kot smo je vajeni, je treba priznati, da je bil mož iskren slovenski domoljub in zvest Maistrov častnik. Ali, kot je zapisal sam 23. julija 1946: »... v prvem redu pa sem predan sin svojega naroda«. Knjigo bogatijo izbrane dokumentarne fotografije, na koncu pa še obširni seznam virov in literature.

Marjan Toš